

Tremtis

TURINYJE

Simas Miglinas — redaktoriaus užrašai * R. Spalio apysakos
Ant Ribos ištrauka * Stasys Mingaila — lietuvis kitapiliėtis
* K. Barėnas — Vanagaičio biografija * Tremties pastogėje *
Tremties leidiniai * Pavergtoji Lietuva * Tamsta esi kviečiamas
grįžti * Jonas Tyla — talka komunizmui * Skeveldros

Tremtis

išeina Vakarų Vokietijoje nuo 1950 metų. Leidžiama lietuvių išlikimo klausimams nagrinėti. Mėnraštis. Redaktorius-leidėjas Simas Miglinas. Honoraras nemokamas. Už atspausdintus straipsnius atsako redaktorius. Prenumerata metams: Vokietijoje 8 markės, Amerikoje ir Kanadoje 3 dol., kitose šalyse 30 tarptautinių pašto kuponų arba 2 dol. Spauda „Tremties“. Adresas: Tremtis, (13b) Memmingen, Postfach 2, Germany.

Tremtis

NR. 102

LIEPA

1954

Redaktoriaus užrašai^{*}

SIMAS MIGLINAS

Nuo pastarojo pasimatymo balandžio mėnesį su Tremties Bičiuliais, palyginti per neilgą laiko tarpą, tiek mūsų artumoje, tiek tarptautinės politikos akiraty įvyko atžymėtinų reiškinių, kurie užsitarnauja spaudos dėmesio ne dėl vertingumo, kiek dėl reikalo susimąstyti.

Tarptautinės politikos srity, Ženevoje, dėl stokos vieningumo Vakarų sąjungininkuose, sovietai tegalėtų kalbėti apie laimėjimą Indokinijoje, kur prancūzai arti aštuonerius metus trukusiose kovose su Maskvos sukurstytais ir jos remiamais sukilėliais nustojo per 90 tūkstančių karių. Šitų prieš komunistą kovotojų gretose buvo visa eilė ir lietuvių legionierių, kurių nemaža žuvo. Po per du mėnesių trukusių derybų Indokinijoje sutartos paliaubos. Laimėtoją parodys ateitis. Reikalauto pasiekė sovietai, Vakarams nesuradus bendros kalbos.

Jos — bendros kalbos — pasigendama ir mūmyse, nekalbant apie kitus.

Ir anksčiau, o ypač pastaruoju metu.

Į tą nesampratos pjūtį žvigtergina.

SIMAS MIGLINAS

Kalbant savos nesampratos klausimu, neišvengiamai tenka susidurti su lietuviškai visuomenei nebe pagrindo gerokai įgirusiu darnos nesuradimu Vliko ir diplomatų šefo St. Lozoraičio santykiuose. Tiksliau: — nesantykiuose.

Pirmiau susipažintina su Vliko nariais. Po to bus tikslinga žvilgtelti į derybų mazgo neatmezgamumą ir jo pasėkoj Vliko padarytus nutarimus.

VLIKo ir Vykdomosios Tarybos nariai iš kairės į dešinę: M. Gelžinis, V. T-je vadovaujantis informacijai; Šidiškis, Tautinio Sąjūdžio atstovas Vlike ir finansų valdytojas V. T-je; J. Glemža, socialdemokratų atstovas Vlike; K. Žalkauskas, V.T. pirmininkas, Vlike atstovaujantis valstiečius liaudininkus; prel. M. Krupavičius, Vliko pirmininkas, atstovaujantis krikščionis demokratams; V. Literkis, Vienybės Sąjūdžio atstovas Vlike; J. Norkaitis, Ūkininkų Partijos atstovas Vlike; P. Karvelis, V. T-je užsienio reikalų valdytojas, Vlike atst. Ūkininkų S-ga; S. Miglinas, Laisvės Kovotojų S-gos atstovas Vlike; J. Kairys, Darbo Federacijos atstovas Vlike.

Truputis glaustos informacijos, vaizdo ryškumui. Taip pat čia bus tikslinga pastebėti, jog ta informacija pateikiama nešališkam skaitytojo supažindinimui su vienoje Lietuvos laisvinimui taip būtino darbo srityje pasitaikančiomis negerovėmis, visai neatsižvelgiant į tai, iš kurios pusės ta negerovė būtų kilusi. Tremties redaktorius yra pažiūros, jog pagrindiniu spaudos uždaviniu laikytina tarnyba visuomenei ir lietuviškam reikalui, bet ne paskiriems asmenims, neatsižvelgiant jų tarnybos bei pareigų. Kitais žodžiais betariant spaudos uždaviniu yra tiksli informacija apie atliktus ar vykdomus darbus, kad ir vadovaujančio asmens, neperryškinant teigiamų, nenutylint persvarstytinų. Angluose šis klausimas — spauda tarnauja visuomenei ar ministeriui — buvo išaiškintas prieš šimtmetį. Tada kaip tik angluose radosi valstybininkų, manusių, jog spauda privalo tarnauti ministeriui. Tačiau buvo išryškinta, kad spauda tarnauja tautai ir jos gyventojams, bet ne ministeriui. Mūsųose šimtmečiu atsilikusios „ministeriui tarnybos“ šalininkų sutinkama. Po šio išsiaiškinimo spaudos uždavinio sampratos darysis suprantamesnis liečiamasis klausimas: — Vliko-Lozoraičio santykiai.

Tatai trunka eilę metų. Kartkarčiais savaitėmis vyko posėdžiai, konferencijos. Po to išleidžiami komunikatai, kurie vėliau savaip aiškinami.

Svarbiausia vis nebuvo pajėgiama sutarti: - bendromis jėgomis judinti, kur kas pajėgia ir kur kas gali, Lietuvos pavergimo ir jos laisvinimo bylą. Nebuvo pajėgiama sutarti, kad, susidarius galimui Lietuvos atstovavimui, atstovo klausimas abiejų pusių, Vliko ir Diplomato Šefo, būtų išsiaiškintas. Nematant galimumo susitarti, Vliko didžiama pasisakė už aiškinimą ryšio vokiečių vyriausybėje. Pafinormuotas Lozoraitis. Pagaliau Bonnoj pristatomas Vliko atstovas. Seka protestas. Minint Lietuvos goltotą. Kur link taip eidami nueisim?

* Šiųmetinis gegužis davė dvi progas susimąstyti apie savosios spaudos likimą, o tuo pačiu ir apie lietuviybės išlikimą bemintant benamio duona. Tai:

- a) Motinos Dienos minėjimas,
- b) spaudos laisvės 50 metų sukaktis.

Lietuvė sodietė, grąsoma rusiškojo žandaro, savo vaikus išmokė gimtąją kalbą pamilti.

Lietuviškasis elementorius knygnešio buvo slapčiomis atnešamas iš Prūsų.

Pavergėjo slopinama lietuvių tautinė sąmonė, turėjusi silpnas apybraižas, ano meto pasiryžėlių dėka buvo gaivinama.

Tremties sąlygos nepalyginamai skirtingos su anuometinėmis: — spaudos gimtąją kalbą laisvajame pasaulyje niekas nevaržo; taip pat netrukdoma puoselėti lietuviybę.

Tačiau iki šiol iš savosios spaudos skilčių daugiau buvo patiriama nusiskundimo nulietuvėjimo pavojui esant čia pat, negu kad paguodos.

Skundžiamasi:

- a) sava spauda domėjimasis mažėja,
 - b) nemaža jaunimo lietuviškos knygos neskaito.
- Ją atstoja komiksai.

Taip ir ateina palyginamasis vaizdas: — caristinės priespaudos meto lietuvių motina ir tremtinė. Ano meto sąlygos ir dabarties.

Ir skeptikas, blaiviai pagalvojęs, turės pripažinti, jog sava spauda Lietuvos laisvės kelyje buvo vienu didžiųjų ramsčių. Jos vaidmuo šiandien ne tik nesumažėjo, bet dar padidėjo.

Lietuviybės išlikimas gyvenant svetur glaudžiai susijęs su ryšio palaikymu su sava spauda: — tolinimasis nuo savos spaudos pagretus tolimui nuo lietuviybės.

* O dabar Tremties Bičiuliai suvedami į pažines su rašytoju R. Spaliu, kurio pateikiama ištrauka leidžiamos apysakos. Kiti Tremties reikalai 33 p.

ANT RIBOS

R. SPALIS

Ateina!

Kačiulis uždarė duris, galvotrukčiais puldamas į vietą. Klasėje išsibarstė būreliai. Kai Mažiulis įėjo, visi mokiniai tvarkingai stovėjo suoluose, sveikindami jį.

— Prašom sėstis.

Tai kartojosi tiek metų ir tiek pamokų, kad viskas vyko automatiškai, kiekvienas įprato į tą veiksmą, kaip į kokią būtiną amen, be kurio neįmanomas dėstymas, kuriuo pagrįsti mokytojo ir mokinio santykiai.

Senyvas, pabalusiais, bet vis kiek garbanotais plaukais mokytojas atskleidė žurnalą, įrašė pamoką ir, savo įpročiu, pradėjo tikrinti esančiuosius, lotynų kalbos lape prie kiekvieno pavardės statydamas tašką.

Jei mokytojas būtų buvęs kiek atydesnis, jis būtų pastebėjęs, kad mokiniai čia pat kartoja jo veiks-

R. SPALIS

mus savo sąsiuvinų lapeliuose, kur ne tik taškai, bet ir visi pažymiai, praleidimai ir kiti grynai asmeniškai mokytojo ženklai buvo sužymėti. Tose kopijose, lyg išvogta, glūdėjo visa nesudėtinga, mokinių seniai iššifruota, šaukimo — žinių patikrinimo technika, su visomis išimtimis ir mokytojo nuotaiškos kaprizais.

Tas, kas turėjo būti slapta ir nežinoma, kas turėjo būti mokytojo teisė ir privilegija, dabar gulėjo prieš mokinius atvira ir prieinama, pažinta, kaip pirmo skyriaus abėcėlė.

Baigęs tikrint, mokytojas pasilenkė prie žurnalo.
— Noreiša Kęstutis.

Atsistojo aukštas, gražiai suaugęs, kilnaus veido jaunuolis ir, mokytojui mandagiai linktelėjęs, perskaitė lotynų sakinį:

*Rectius vives, Licini, neque altum
Semper urgendo, neque dum procellas
Cautus horrescis, nimium premendo
Litus iniquum.*

Petras Ruseckas susiraukė, žvilgterėjęs į savo lapo kopijėlę. Nebuvo abejonės — sekantis atsakinėjis, o sakinyš, kaip tyčia, painus ir pilnas nėtikėtumų. Negaišdamas laiko, jaunuolis ant greitųjų kartojų, pašnabždomis klausdamas savo kaimynų, tai vėl versdamas seną rusišką chrestomatiją, kur visas Horacijus buvo lyg ant delno.

Tuo tarpu Noreiša atsakinėjo ramiai, nedarydamas nė mažiausios klaidos, sklandžiai išsipainiodamas iš mokytojo klastingų klausimų ir, perbridęs pusę, vis labiau artėjo į sakinio pabaigą.

Antanas Alėjūnas sekė draugo pasisėkimą, bet, lyg durtas, staiga pasuko galvą į Lapeikį, kuris suspaudęs lūpas, įtemptai gaudė kiekviena atsakinėjančiojo žodį. Alėjūnas vos pastebimai šyptelėjo ir vėl pasisuko, akimis ieškodamas Rusecko, norėdamas jam parodyti Lapeikio įtempimą, bet Rusec-

kas, pagautas žinių ieškojimo karštingės, dėmesio nekreipė į jį, ir Alėjūnas vėl nusekė Lapeikį, kuris klausydamas vis labiau nerimo.

Pagaliau paskutinis žodis, paskutinis atsakymas ir, tartum nustebeš, mokytojas atsisuko į Noreišą.

— Viskas.

— Nė vienos klaidos, — šuktelėjo Kačiulis.

Automatiškai mokytojas žvilgterėjo į savo rankas, bet abi rankos atgniaužtos, nė vienas pirštas nesulenktas — tikrai nepadaryta klaidos!

— Prašom sėstis.

Žurnale išdygo penkiukė.

— Šiandien Noreiša jau antrą penkiukę lupa — laimingasis, — vėl išsišoko Kačiulis.

Mokytoją lyg kas įdūrė.

— Jūs visi laimingieji. Pats amžius jus tokius daro. Kur tikslas yra mokslas, o rūpesčiai tik menki, tai ir tariama: Aurea prima sata est aetas, quae vindice nullo...

Į mokytoją susmigo klasės akys. Kaip vienas visi susidomėjo tema ir, slėpdami viduje kylančius abejojimus, gaudė mokytojo žodžius visi: ir raudonskruostis, išaugęs, pilnomis pribrinkusiomis lūpomis Lapeikis, ūkininkaitis Mardosas, žydėlis Buršteinas, turtingasis Račkauskas, sargo sūnus Gudas ir kiti. Kiekvienas, rodėsi, norėtų išrauti mokytojo patyrimą, pasotinti savo smalsumą, numalšinti išspręsti klausimus, kurie vienas po kito pradėjo gulti, slėgti širdis. Tik kai vieni vis dar vaikiškais naiviais veideliais švietė, kiti suspaustose lūpose jau kaupė ironiją, nepasitikėjimą, tretį pašaipą, gudrumą.

— Sapnuoja jis turbūt, — pagalvojo pasipiktinęs Alėjūnas: — laimingiausias mūsų amžius! Mūsų, kurie tiek daug iš gyvenimo, iš ateities tikimės!

Mokytojas, prisiminęs pamoką, nustojo kalbėti ir, numojęs ranka, vėl pasilenkė prie žurnalo.

— Ruseckas.

R. SPALIS

Iššauktasis, nors gerai išvertė sakinį, nagrinėdamas padarė vieną ir kitą klaidą, ir mokytojo kairioji ranka, paslėpta po katedra, užgniaužė du pirštus. Į sakinio pabaigą laimingai pralindęs pro visus spąstus, Ruseckas netikėtai dar kartą suklydo, bet atrodė, kad užtikrintas tvirtas trejetukas, kai Bačiulis, mažos galvos, bet didelių ambicijų, visad mėginąs patraukti dėmesį jaunuolis, vikriai pakišo repliką, ir jautriai paliestas mokytojas vėl grįžo prie buvusios temos, užmiršęs baigusį atsakinėti Rusecką. Po kelių minučių, savo logika sutriuškinęs išsišokusį Bačiulį, atsisuko į Rusecką ir pasimetė, iškalbos metu visai užmiršęs, kaip tas atsakė. Kaip dabar su pažymiu, ką jam rašyti? Beviltiškai žvilgterėjo į savo pirštus, bet ir tuos ginčo metu buvo atgniaužęs. Paprastai, jei klaidos tilpo vienoje rankoje, mažiau kaip trejetuką mokytojas nerašė, bet jei ir kitoš rankos pirštai būdavo užimami, tada tik blogas pažymys keliavo į žurnalą. Vis abejodamas, žiūrėjo į Rusecką, visomis proto galiomis mėgindamas prisiminti, ar vieną, ar abi rankas buvo panaudojęs, bet nesisekė, o gaišti buvo negalima, nes tos savo silpnybės — išsiblaškymo — bijojo parodyti mokiniams, tad dar kartą slaptai dirstelėjo į tekstą ir, savo laimei, prisiminė paskutinę Rusecko padarytą klaidą. Palengvėjęs, daugiau nebeabejodamas, apsisprendė:

— Blogai, du.

— Pone mokytojau, jis gerai atsakė, vos trys klaidos, — šoko lygtis draugai.

Klasės įsikišimas dar labiau sustiprino mokytojo įtarimą.

— Kur gerai, kas gerai? Visai blogai. Ne, negaliu.

— Nors tris su dviem minusais, pone mokytojau, dėl Rusecko negabumo, — griebėsi paskutinės vilties Alėjūnas.

Mokytojas minutei suabejojo. Dėl negabumo jis

kartais ir parašydavo su dviem minusais. Juo labiau, kad pačiam širdies kampelyje vis dar jautėsi nejaukiai, tad, lyg skęstas griebdamasis už šiaudelio, atidžiai žvilgtelėjo į Petro pažymius. Deja, ten pilni trejetukai, galutinai apsisprendęs, lenkdamasis ties žurnalu, metė:

— Ne, negaliu. Sąžinė neleidžia, — užraitė dvejetuką.

Jei mokytojas paminėdavo sąžinę, reikalas buvo baigtas. Draugai, netekę vilties, pasidavė.

Petras, linktelėjęs galva, grįžęs į suolą, savo kopijoje tuojau įrašė ką tik gautą pažymį. Paskui, į portfeli įsikišęs lotynų kalbos vadovėlį, išėmė iš jo Zolos iš trijų miesto ciklo — Paryžių ir, pasidėjęs ant suolo, įsigilino, netekęs laiko sąvokos, pamiršęs klasę, pamokas, draugus. Tik aštrus skambutis privertė pakelti galvą. Aplink jau kilo kalbos, kai priėjo Alėjūnas.

— Uždirbai, Petrai, tam Bačiuliui tikriausiai kelnes reiktų mauti. Per jo tą kvailą pastabą du gavai.

— Tiek to, lotynų manęs nepapiaus.

— Aš žinau, bet kai pradeda nesisiekti, tai viskas iš eilės griūva. Mūsų Pypkė tau pirtį iškels. Vakar ir iš vokiečių gavai. Na, na, pasisaugok. Teisybė, gal radai Kęstučiui kambarį?

— Deja, vakar perėjau visas tetas ir tolimąsias gimines. Visi kratosi. Bet kitą pertrauką pakalbėsimė, dabar diferencialinis skaičiavimas. Atila gali mane šaukti, nenoriu trečios uždirbti.

— Aš irgi bėgu pažiūrėti.

Visa klasė susirūpinusi lenkėsi ties užrašais ir sprendė uždavinius, nes su matematiku juokų nebuvo. Puikus matematikas, geras aiškintojas, bet rodėsi, kad iš mokinių linkęs ištraukti ne tik tai, ką jiems davęs, išaiškinęs, bet ir to aiškinimo procentus, kurie sūrų prakaitą varvino iš mokinių kaktų. Mažiausia klaida, neapsižiūrėjimas galėjo būti

R. SPALIS

lemiamas. Iššauktą mokinį kamantinėdavo visą pamoką ir retai parašydavo gerą pažymį. Už tai vie-
ni mokiniai jį plūdo, kiti jo bijojo, tretį gerbė jį,
bet visi mokėsi, nes čia neveikė jokia sistema, jo-
kie taškai nebuvo rašomi, jokios „špagalkos“ ne-
padėjo, o tik mokėjimas ir žinojimas.

Lapeikis, permetęs akimis užrašus, neatsakyda-
mas Sereikai į klausimą, atsistojo ir, priėjęs prie
susimąščiusio Noreišos, kuris rėmėsi lango, pra-
kalbino:

— Aš vakar telefonu skambinau, bet buvo iš-
jungtas.

— Mes jau neturim telefono, Algimantai. Argi
pamiršai, kad mano tėvelis mirė?

— O negi... — stabtelėjo, lyg nedrįsdamas tęsti.

— Taip, visiškai beturčiai likome. Mama su bro-
liu kraustosi į provinciją pas dėdę.

— O tu? — smalsiai sužiuro Lapeikis, įsispirda-
mas akimis.

— O aš mėginsiu čia kaip nors išsilaikyti. Vos
keli mėnesiai liko iki pabaigos.

— Stebiuosi. Kaip gali palikti motiną, kada esi
vyriausias? Argi ten, kur kraustotės, nėra arti gim-
nazijos?

— Tai mamos nutarimas. Jei aš čia šiaip taip
išsilaikysiu, dėdei bus lengviau.

— Kokiu būdu manai išsilaikyti?

— Pamokų ieškosiu. Beje, gal gali man padėti?

Lapeikis gūžtelėjo pečiais.

— Paklausinėsiu, nežinau. Ne taip lengva dabar.
Mano manymu, daug sveikiau tau su motina bū-
tų likti. Netikiu, kad pajėgtum išsiversti, nes nese-
niai keli studentai kreipėsi į mano tėvus, prašyda-
mi padėti surasti pamokų. Deja, tėvai nieko ne-
galėjo padaryti, nors žinai, tarp kokių sluoksnių
jie sukinėjasi. O man padėti nereikia. Nebent tik
tu mane pralenk, cha-cha-cha, — kiek dirbtinai nu-
sijuokė Lapeikis.

— Negali, tai negali. Mėginsiu kaip nors laikytis, jau nuspręsta. Dovanok man, noriu kiek į uždavinius dirstelti.

Pasigirdus varpeliui, visa klasė buvo savo suoluose ir kartojo formas, žvelgė į uždavinius, vienas kitam padėdami, vienas kitą klausinėdami. Trinktelėjo durys, ir gili tylą apgaubė klasę. Tik sąsiuvinio lapas sušlamėjo, tik plunksna brakstelėjo, prislopintas kosulys, bet ir tie silpni garsai nutilo, kai mokytojas pasilenkė ties žurnalu.

— Buršteinas, prašom prie lentos.

Klasei nepalengvėjo, nes žinojo, ką tai reiškia. Žydelis Buršteinas atsistojo, bet nejudėjo iš vietos.

— Buršteinau, argi negirdi?

— Negaliu, pone mokytojau.

— Kas atsitiko?

— Šeštadienis. Mano tikyba draudžia rašyti.

Ta pati istorija kartojasi kiekvieną šeštadienį. Mokytojas, nepripažįstas jokios tikybos, didžiai pyko, bet Šv. Ministerija globojo ir toleravo visas tikybas, jis buvo bejėgis priversti Buršteinau paimti kreidą į rankas, tad visad istorija laimingai pasibaigdavo matematiko šaukimu ir žydelio atsiskaitymu.

— Ruseckas.

Klasė lengviau atsiduso, nutrūko lig šiol gaubusi mirties tylą, nes drąsiau sušlamėjo vartomi sąsiuviniai, pakilo galvos, sekdamos iššauktąjį, kuris, kiek pablyškęs, atsistojo prie lentos, imdamas kreidą.

— Prašom pereitos pamokos įrodymą.

Kas buvo daroma lentoje, turėjo būti ir mokinių sąsiuvinuose, tad visi rašė, sprendė, kartas nuo karto pasižiūrėdami, tikrindami lentoje. Išvedęs ilgiausią formulę, Ruseckas atsakė į vieną kitą klausimą, ir mokytojas, pasižiūrėjęs į knygą, tarė:

— 115-tąjį uždavinį prašom.

R. SPALIS

Alėjūnas, perskaitęs sąlygą, suprato, kad riešutas kietas, painus, ir Petras, būdamas silpnas matematikas, vargu išspręs jį, nebent anksčiau kur panašų namuose būtų žiūrėjęs. Bet tai buvo menka viltis, nes, nebūdamas iš uoliųjų, be to, aistringas knygų skaitytojas, niekad neturėjo laiko uždaviniams spręsti. Alėjūnas, ieškodamas pagalbos, atsisuko į toliau sėdintį Noreišą, kuris, susitikęs su jo akimis, tik liūdnei palingavo galva, pritardamas Alėjūno baimei.

Ruseckas neryžtingai pradėjo rašyti formules, bet buvo matyti, kad uždavinio nesupranta, tad, jei nebus pagalbos, laukia katastrofa.

Alėjūnas žvilgterėjo į mokytoją. Pašnabždėti Petru, duoti mintį neįmanoma. Šis liesas asketas mokytojas viską girdi, mato ir supranta. Jo nebeapgausi, jokios išbandytos gudrybės nepadės. Nebent tik viena. Matematikas irgi turėjo silpnybę — kartais leisdavosi užkalbinamas. Jei mokiniai vikriai pakisdavo temą, kuri sudomindavo mokytoją, tada galima buvo šį tą laimėti. Įsikalbėjęs neišgirsdavo ir vikriai pašnabždėto žodžio, nepamatydavo ir duoto ženklo. Deja, labai retai pavykdavo šis triukas, tačiau dabar žūtbut reikėjo mėginti, ir Alėjūnas, greit parašęs, susuko popierių, kurį, atkišęs Račkauskui, nurodė Noreišai.

Noreiša, atsargiai atvyniojęs perskaitė: „Susimildamas, mėginkim užkalbinti. Pradėk, jei gali“.

Ėjo minutės, Ruseckas vis dar stovinėjo, mėgin-damas suprasti uždavinį. Vienas kitas klasėje jau sprendė, kiti lūkuriavo, žiūrėdami į lentą.

Noreiša pakėlė ranką.

— Ponas mokytojau, radau vieną uždavinį, kurio visai nesuprantu, klasės draugai irgi neišsprendžia.

— Po pamokos galėsit man parodyti, — linktelėjo mokytojas, pasisukdamas į lentą.

Alėjūnas prikando lūpą.

Dar minutė ir bus per vėlu.

Pakėlė ranką.

— Prašom.

— Pone mokytojau, literatūroje mes dažnai užtinkame kalbant apie keturis matavimus. Klasėje mes jau keletą kartų ginčijomės, bet atvirai prisipažįstu, man nėra aiškus tas ketvirtasis matas.

Mokytojas pasuko kiek pablyškusį, liesą veidą į Alėjūną ir matavo jį akimis, kuriose lyg ir sužibo susidomėjimo ugnelė. Paskui nukreipė į klasę kiek ironingą žvilgsnį ir paklausė:

— Kuris iš jūsų nusimano apie keturis matavimus?

— Aš, — atsiliepė Lapeikis.

— Gerai, pertraukos metu paaiškinsit Alėjūnui. Daškevičiaus, atneškit savo sąsiuvinį.

Tik žvilgterėjęs mokytojas pakratė galva.

— Klaidingai pradėjot ir formules pamiršot. Alėjūnai, jei dar vienas žodelis, Rusecką pasodinsiu. Liesi, sąsiuvinį. Dar uždavinys nepradėtas?

Mokytojas pasižiūrėjo į lentą.

— Jei šitas neina, paimkite 136 uždavinį. Sutkau, sąsiuvinį. — O čia kas? — Sutkaus sąsiuvinyje dviem brūkšniais pabraukė klaidą. — Iš naujo spręskit, bet kelias geras, tik nedarykit tų liapsusų.

Ruseckas, visą energiją veltui eikvojęs pirmajam uždaviniui, dabar stovėjo bejėgis, negalėdamas net pradėti. Mokytojas, patikrinęs dar porą mokinių, pasisuko į atsakinėjantį.

— Prašom sėstis.

Žurnale prisiglaudė naujas dvejetukas, ir matematikas, daugiau nešaukdamas, atsistojo prie lentos aiškinti naujos pamokos. Visa klasė įtemptai sekė, mėgindama suprasti, tinkamai nurašyti, ir joks nereikalingas žodis neišsprukdavo, joks pašalinis sąsiuvinis, nekalbant jau apie knygą, nepasimaišydavo ant suolo. Tik kartais vienas kitas klausimas,

R. SPALIS

ir vėl tyla, ir vėl žodžiai mokytojo, kuris kiek vaidino, kiek pastiprindavo žodžius mimika, bet aiškino sklandžiai, apie viską gerai nusimanydamas.

Pasibaigus pamokai, visi lengviau atsiduso. Mat, praėjo dienos įtempimas, ir kitos pamokos nebuvo toks baubas, tad linksmi sujudė klasė, suskambėjo kalbos, ir kas gyvas išsipylė į koridorių, kur kilo triukšmas, siuvo gaudėsi pirmųjų klasių mokiniai. Tik Ruseckas, pakilęs iš suolo, vengdamas draugų, išėjo iš klasės ir pasileido laiptais žemyn.

Alėjūnas, nusekęs jį akimis, priėjo prie Noreišos.

— Vargšas Petras, vienas nori likti.

— Šis dvejetukas gali skaudžiai atsiliepti. Jei nepasitemps, jokia „špargalka“ nepadės.

— Atila gali ir metiniam įtupdyti. Gaila, suirtų mūsų triumviratas. Bet kas yra Petručiui? Kaip manai, Kęstuti, ar jo galva neišneša?

— Abejoju. Jis perdaug skaito. Ištisas pamokas skaito. Išskyrus, žinoma, matematiką. Aš arčiau jo sėdžiu ir matau.

— Mokytojai mano, kad jis labai ramus.

— Mokytojai mano, kad jis ramus kalikas. Mano, kad jis naktis leidžia prie vadovėlių, bet kartą pavartytų jo portfeli, tai ten ne tiek vadovėlių rastų, kiek beletistikos. Namuose irgi tas pats. Kalbėjau su jo seserimi.

— Oo... — reikšmingai nutęsė Alėjūnas.

Noreiša, lyg nepastebėjęs, toliau kalbėjo:

— Petras kas savaitę keturias knygas atsineša iš centrinės bibliotekos, iš gimnazijos knygyno ima ir iš Balošerio. Be to, pats perka knygas. Ir visą tą daugybę per savaitę perskaito. Jo galva prikimšta, bet tik ne mokslo.

— Knygų alkoholikas.

— Gerai apibudinai, bet matai, kokie rezultatai. Dar keletas savaitžių, ir bus per vėlu.

ANT RIBOS

— Reiktų kokio sukrėtimo, gal šis paskutinis dvejetukas jį paveiks. Kad mūsų Pypkė jį pakratytų!

— Auklėtojas, — palingavo galva Noreiša, — jo visas auklėjimas, kad surenka pažymių knygeles, parašo pažymius, ateina pabarti už pavėlavimą, ir viskas. Labai džiaugiuosi, kad sujungė mūsų klases, kad patekau, kur tu ir Petras, bet didžiai gailiuosi savo senojo auklėtojo.

— Pypkė tikrai sunkaus būdo, tai tvirtina ir mano giminaitė, pas kurią jis gyvena.

Į klasę įėjo budintis mokytojas.

— Argi nežinot, kad pertraukos metu reikia palikti klasę?

Draugai, išėję į koridorių, pasitraukė toliau, kad kas pašalinis negirdėtų jų pasikalbėjimo.

— Kaip tavo reikalai, Kęstutė, ar jau suradai kambarį?

— Deja.

— Blogai, kol kas tau nieko negalėjau padėti. Radau porą pigesnių kambarių, bet ir tai prašo 25 litų.

— Ne, tiek negaliu sau leisti.

— Gaila, Vytenio nėra, jis gal būtų galėjęs ką sugalvoti.

— Taip, draugininkas kariuomenėje.

— Kaip tau patinka naujasis?

— Kaip ir mūsų auklėtojas, taip ir norisi po kalakutų pasiūsti, — šyptelėjo Kęstutis.

— Jis mano, kad skautai-kareiviai. Na, nieko, tuoj baigsim gimnaziją. Tu liksi draugininku.

— Kodėl ne tu? Aš su Vyteniu apie tave kalbėjau.

— O aš apie tave.

— Jei mes susipešim, Petrą priversim būti draugininku.

— Ateisi šiandien į gimnazijos vakarėlį?

— Kažin.

R. SPALIS

— Ateik. Bus daug pažįstamų. Paklausinėsim tau kambario, o bilieto nereikės pirkti. Kalbėjau su kūno kultūros mokytoju, ir jis sutiko tave prie bilietų tikrinimo pastatyti. Tik valandė.

— Dėkui tau, tu apie viską pagalvoji. Na, skambina, eime.

Abu draugai paskutiniai atsidūrė klasėje. Tačiau, nors praskambėjo ir antrasis varpelis, bet ten užė, kaip avily. Mažai kas buvo savo vietoje suole. Mardosas, Gurčius, Sutkus spardė į gniūžulą susuktą popierėlį, kurį, įmantriai pasuodamiesi, taikė į lentos vidurį. Guntulis ir Liesis ėjo imtynių, o Rapolis, sentimentaliai nusiteikęs, traukė tango:

Miškas užia dainą didingą,
Tyliai tyliai mes pritariam jai,
Ta daina buvo tokia aistringa,
O kad būtų mums taip amžinai...

— Toje aistringoje naktį jis, matyt, ne vienas sėdėjo, — murmtelėjo Alėjūnas Noreišai.

Kiti, plačiai atidarę langus, iš paskutiniųjų vėdiną klasę. Mat vokiečių kalbos mokytoja buvo jauna, ir šaldymo flirtas, aštuntos klasės išradimas, tęsėsi nuo pat pirmųjų žiemos dienų.

Pagaliau sargybinis, pro praviras duris viena akimi sekdamas koridorių, greit šoko į suolą šaukdamas:

— Zeksas.

Vienu momentu užsidarė langai, ir mokiniai sustingo suoluose. Prasivėrė durys, ir įėjo jauna, tiesi, sportiškos išvaizdos moteris, kuri, pajutusi ledinį orą, susigūžė ir, dėdama ant katedros žurnalą, gailiai nusiskundė:

— Kam gi jūs taip klasę vėdinat? Plunksnaktis nesilaiko rankoj.

— Auklėtojo įsakyta vėdinti, panele mokytoja.

— Taip, bet kitose klasėse daug šilčiau.

— Musų radiatoriai sugedę.

ANT RIBOS

Raudonomis nosimis šviesdami, laikydami rankas kišenėse, mokiniai rodė tokius nekaltus veidus, lyg patys didžiai kentėtų nuo tų netikusių radiatorių.

Mokytoja, susitvarkiusi su žurnalu, žvilgterėjo Alėjūno pusėn ir pasilenkė ties sąrašu.

— Blinka.

Nors mokytoja jauna, bet, būdama energinga, puikiai vedė pamoką, mėgindama tvirtai skiepyti vokiečių kalbos žinias. Tačiau ar jai trūko patyrimo, ar pastabumo, mokymo rezultatai nebuvo ypač dideli. Sąžiningesni mokiniai darė pažangą, mažiau sąžiningi tupėjo vietoje. Žodžiu klausinėdama, ji mokėdavo ištraukti visas mokinio žinias, vertė galvoti, vertė vis labiau gilintis į vokiečių kalbos gramatiką, sintaksę ir, nedarančius pažangos, griežtai imdavo į nagą, rašydama blogus pažymius, bet nepriversdavo jų mokytis, nes ką laimėdavo klausinėdama žodžiu, tą prarasdavo per rašamuosius, kur silpniesni nupildavo iš visokių nelegalių popierielių, tuo išlygindami savo pažymius.

Blinka, geras mokinyš, gan sklandžiai atsakinėjo pamoką, tuo mažindamas įtempimą draugams, kuriems negrėsė pavojus taisyti atsakinėjančio sakinius. Todėl kiekvienas laiką leido pagal savo pomėgius ar silpnybes.

Pablyškęs, nuovargio mėlynėmis prie akių, Seireika, pasislėpęs už prieš sėdinčio draugo nugaros, tyliai kažką kuždėjo į ausį Lapeikiui, kuriam kaito skruostai ir žibėjo akys. Kartais lyg pavydo šypsniš iškreipdavo lūpas, ir vėl tylūs Sereikos žodžiai. Jie taip atsargiai kalbasi, kad net greta sėdinčių draugų ausys nepagauna žodžių.

Ruseckas baigia skaityti „Paryžių“ ir, pakėlęs galvą, stebi mokytoją, nurimęs išima portfelių ir keičia knygas. Šį kartą ant suolo atsiduria Ibseno „Visuomenės šulai“. Jis vaidina susikaupusį, tartum jo dėmesys būtų nukreiptas į pamoką, kurios jis

R. SPALIS

visai negirdi. Jau po kelių puslapių Ruseckas pagauna lėseno herojų charakterį ir smaguriaudamas skęsta besivystančioje situacijoje. Akimirksnyje pačiupęs kurią švistelėjusią idėją, jis kelia galvą ir nematančiomis akimis įsispiria į katedrą, dar kartą pergaltodamas skaitytą sakinį. Jis tiek apimtas skaitomosios knygos, kad pamažu viskas išnyksta, paskęta aplinka ir iki mažiausio atšėšelio atgyja puslapių mintys. Staiga lyg sapne, lyg pro rūkus iš kito pasaulio atplaukia jam siunčiamas ženklas — jo pavardė. Jis automatiškai atsistoja pabusdamas, bet, nežinodamas apie ką kalbama, priverstas tylėti.

Mokytoja žiūri į jį ir laukia atsakymo, bet jis stovi ir reaguoja, kaip stulpas.

— Tai kur gi jo klaida? Pakartokit visą sakinį.

Ruseckas vis nejaukiai stovi, nes ir draugams nepatogu padėti, jau visi kaip ant delno. Vienas žodis pašnabzdėti būtų niekai, bet čia visas sakiny su pilnais šalutiniais.

Kurį laiką trunka toji tylą. Net Sereika priverstas nutraukti šnabzdėjimą.

— Viešpatie, koks jūs išsiblaškęs! — sako mokytoja, sodindama jį. — Tai galva! — mąsto ji sau. Jai net nejaukus tas Rusecko apmirimas, tas, anot jos, įtemptas pamokos sekimas be mažiausio rezultato, lyg ne atmintį, bet molį nešiotų. Ji nesiryžta jo daugiau judinti, ir po minutės jis vėl pasineuria į knygą.

Alėjūnas, be jokios priežasties pagavęs ant savęs mokytojos žvilgsnį, vieną kartą paklaustas, bijodamas būti trukdomas, užslenka už prieš sėdinčio nugaros ir, tokiu būdu pasislėpęs, kurį laiką ramiai sėdi, bet jam darosi nuobodu, laikas lėtai slenka, ir jis žvilgtelį į laikrodį. Dar geras pusvalandis. Mintimis rausiasi savo portfely, bet ten nieko įdomesnio nėra. Jis prisimena Petrą. Žino, kad ano portfelis pilnas knygų, tad šnabžda Gudui:

— Sujunk su Rusecku.

Po kelių sekundžių, gerai bakstelėtas, Ruseckas kelia galvą nurodyta kryptimi ir akimis susiduria su Alėjūnu, kuris taip ryškiai lūpomis skiemeniuoja žodžius, kad, jų ir negirdėdamas, Petras lengvai supranta: — atsiųsk man įdomią knygą. Petras šypteli, slapta dirsteli į mokytoją, atidaro suolą, išima portfeli ir kurį laiką varto knygas. Parinkti jam nėra lengva, nes Antanas mėgsta greitą akciją, veiksmą, o portfely, kaip tyčia, labiau psichologinės apysakos. Laimei, tarp jų ir gera Parnickio knyga „Aecijus“. Gal susigundys Antanas, — galvoja, kaimynui kišdamas storąką tomą, kuris paštu per rankas keliauja toliau.

Alėjūnas nepatenkintas varto knygą. Viešpatie, ką jis man atsiuntė! — galvoja pasipiktinęs. — Čia juk geri šeši šimtai puslapių. Neapsimoka ir pradėti, kelių vakarų darbas, o tam reikia laiko, kurio jis neturi. Pamokos, sportas, skautai, pramogos... Ak, kad taip 48 valandos tilptų paroje, žinoma, tada kitas kriukis, o dabar... Tačiau į klaną puolęs sausas nekelsi. Atsidusęs jis varto knygą, trumpai permesdamas akimis puslapius, norėdamas susipažinti su turiniu. Po truputėlį jo žvilgsnis slysta per gėstančios Romos galybę, kai staiga jo pasyvus dėmesys dingsta ir jis įsitempia. Tačiau pirma, tartum pasiruošęs vogti, jis apsidairo, ar nėra sekamas, dar kartą patikrina sėdinčią mokytoją, giliau užslenka už draugo nugaros, susigūžta, norėdamas likti mažesnis, ir skaito: Myluoja jį kas kart karštesniu glėbiu. Kai pajunta, kad vėl jį degina aistros troškulys, atsiduoda jam ne tik nepriešindama, bet kartu ir dėkinga, viską jau žinanti ir dėl to pati siekianti. Kiekvienam jo judesiui, kiekvienam prisilietimui atsako gyva meile prinokusiu mylinčiu kūnu...

Alėjūnas kurį laiką skaito, ir nusidažo jam skruostai. Atsilošęs su pagieža, nekantriai atstumia knygą.

R. SPALIS

Lyg tyčia užtiko tą nelemtą puslapį, kuris suaudrino, prikėlė tą neramią pakilusią nuotaiką, kuri jį persekioja jau ilgesnį laiką. Niekur jis nuo jos negali pabėgti, nors grumiasi paskutinėmis jėgomis. Ir sapnai jį persekioja, ir knygos, kad ir mokytojų rekomenduojamos, erzina, ir gatvė, ir kino teatrai, ir visa aplinka jį taršo, lyg tą laivą audroje, kad kartais tartum atodūsiu išbėga skausmas, veltui ieškodamas ramybės, o jei kartais ir užsimiršta, vėl kuris mažmožis, kaip štai dabar „Aecijaus“ puslapis, nugulėtą bloškia atgal į audrą.

Alėjūnas pamažu suka galvą ir įsigeria į klasės draugus, norėdamas išrauti jų paslaptis, patirti jų būseną, lyg tas jį nuramintų. Įsigeria akimis į Norėšą, bet to susikaupęs veidas nieko nesako. Žinoma, pagauna Alėjūnas, ne tas dabar Kęstučiui rūpi. Gyvenimas skaudžiai jį palietė. Kreipia žvilgsnį toliau. Guntulis, Liesis, Blinka, Rapolis skaisčiais veidukais, jauniausi, greičiausiai aštuonioliktuosius metus bebaigia. Ar ir jie jau? Žiūri į jų raudonas lūpas, ružavus veidus ir pasipiktinęs net nusipurto. Tartum mergaitės tie vyrukai. Procesi-jos metu tiktų barstyti gėles kunigui po kojom. Bet ar tikrai jie tokie skautūs ir savo mintyse? Veltui į juos žiūri spėliodamas. Krypteli kiek į kitą pusę. Sereika vis dar šnabžda Lapeikiui, kuris visas lyg dėmesys. Net didelės jausmingos lūpos praviros. O kaip norėtų Alėjūnas slapta pasiklaudyti tų šnabždėjimų, bet iš klausančio slopinamo kikenimo bei saldaus veido jis junta, kad kalbama apie moteris. Apie ką kita gali kalbėti Sereika, kuris jaučiasi visa gava už kitus pranašesnis, labiau patyręs? Jis tik su Lapeikiu dalijasi savo išpūdžiais, skleisdamas apie save kažkokį niūrų paslaptiingumą. Niekas klasėje nieko apie jį nežino, bet itaria jį dalyvaujant nakties orgijose, kur gėrimai ir moterys. Jis, rodosi, niekad nėra gerai išsimiegojęs, kartais įtartinos dėmės po akimis, pablyškęs vei-

das, jis geležinės sveikatos ir tokio pat stiprumo. Užtenka kūno kultūros metu tik žvilgterėti į jo raumeningas rankas ir krūtinę.

Alėjūnas vis dar jį stebi ir svarsto klausimą, kuris visai klasei rūpi. Kuris iš judviejų stipresnis: Alėjūnas ar Sereika, nes nėra kitų kandidatų, o ir jie lyg vengia susidurti atidėliodami. Ne, jie nėra nei draugai, nei priešai, bet priklauso kitom grupėm. Lapeikis, Sereika, Račkauskas ir Bačiulis sudaro labai uždara grupę. Kas juos jungia, sunku būtų pasakyti. Ne turtas, nes Bačiulis nėra iš turtingųjų. Ne mokslas, nes Sereika ir Bačiulis tempiasi gerokai iš paskos. Greičiausiai nerami ketveriukės dvasia, kuri nuolat kunkuliuoja, nuolat ieško ko nors nepaprasto, nuolat laukia progos kokiame pokštui, kuriai šunybei. Klasė keturiais muškietininkais juos vadina, o Ruseckas, Noreiša ir Alėjūnas sudaro triumviratą.

Šiuo metu Alėjūnas norėtų užmiršti savo išdidumą ir pakalbėti su Sereika, pasotinti savo nerimo paslaptį ir paprašyti pagalbos, bet kaip tik tą akimirka, matyti, Alėjūno paveiktas, Sereika atsisuka, ir jo žalios šaltos akys įsminga į jį. Kurį laiką Sereika nenuleidžia akių, ir pamažu akmenėja jo veidas. Sugautas Antanas pirmas nukreipia galvą ir jaučiasi pažemintas, nugalėtas. Negi iš tikrųjų jis norėtų nusilenkti ir prašyti Sereikos pagalbos? Ne, niekad! Staigus pyktis nudažo skruostus, ir susičiaupia lūpos. Laikas būtų ir savo jėgas išmėginti. Jis ar Sereika? Užtenka vengimo, kad tik proga pasitaikytų!

Pamažu jis rimsta, bet mintyse dega tik ką skaityti žodžiai, ir vėl jis siurbiasi akimis į klasę. Kai kuriuos sunku stebėti. Sėdi ar nugara į jį, ar šonu prieš šviesą. Koks juokingas mokytojas, kuris tik rytą kalbėjo apie jų, aštuntokų, laimingiausias gyvenimo dienas. Argi nerimas, nežinia yra laimė? Ne. Laimė turėtų būti ten, kur yra ramybė, bet

R. SPALIS

ar tą ramybę jaučia Petras, Kęstutis? Petras knygoje paskendęs, bet Kęstutis... Apie ką šiuo metu galvoja, ką jis sprendžia; nes ir akylasis pastebėtų, kad jo mintys tolyn nuskridusios...

Valandėlei Noreiša grįžta į realybę, Rapoliui pašnabžda teisingą atsakymą ir vėl mėgina apsispręsti. Argi tikrai išsisprendė visi abejojimai ir lieka padaryti paskutinis žingsnis — įstoti į ateitininkų būrelį? Tur būt, jau galima, ir motina tik apsidžiaugs. Jis prisimena jos žodžius: „Auginau tave pagal savo pažiūras, savo nuotaika ir privalėčiau tave ten stumti, kur pati matau kelią, bet perdaug tave gerbiu, kad drįsčiau primesti savo valią, nes amžius ir man uždėjo savo antspaudą ir gal padarė perdaug konservatyvią, nebejuntančią žengiančio gyvenimo. Ieškok ir pats apsispręsk“. — Vakar jis pirmą kartą buvo slaptame gimnazistų ateitininkų ratelyje. Ne, ne iš jo gimnazijos. Atrodo, jo gimnazijoje iš viso nėra slaptų ratelių. Tie mokiniai buvo iš provincijos suvažiavę.

Susipažino prieš metus su toje pačioje gatvėje gyvenančiu studentu, kuris jį pakvietė į tą susirinkimą. Lig šiol persimesdavo tik vienu kitu žodžiu, kai studentas atnešdavo jam „Ateitį“, bet tik užvakar plačiau ir širdingiau išsikalbėjo.

Suvažiavimas praėjo puikioje nuotaikoje. Studentas įtikinamai kalbėjo. Jis kritikavo valdžios draudimą steigti gimnazijose pasaulėžiūrinius būrelius. Jis tvirtino, kad tik pasaulėžiūrinės organizacijos sugeba skiepyti mintis ieškoti tiesos ir vertės, o dabartinis auklėjimas yra paprastas mokinio dresravimas, vedas į karjerizmą. Tačiau antroji kalbos dalis Noreišai mažiau patiko, ir ją prisiminęs, jis suraukė kaktą. Antroji dalis nublukino pirmosios padarytąjį įspūdį. Studentas judėjimo vardu žadėjo visur ir visada remti būrelio narius, žadėjo sudaryti jiems sąlygas siekiant vadovavimo padėties. Nemaža prasmuko ir kitų slidžių dalykų, ir Noreišai

sukėlė tai eilę abejonių, ir dabar jis sveria kiekvieną išgirstą žodį, mėgindamas apsispręsti, bet kažkas jį stabdo padaryti lemiamą žingsnį. Jis nutaria kiek luktelėti, susigyventi su ta mintimi, prie progos bakalbėti ir su Alėjūnu, Rusecku, kurie gal irgi prisidėtų. Koks tada būtų malonumas...

Didžioji pertrauka. Dunda koridoriai nuo besigainiojančių pirmųjų klasių mokinių. Užesys susilieja į vieną kupiną gyvybės, energijos ir juoko kamuolį, kuris persunkia visą milžinišką rūmą. Koridoriaus galuose, kur pastatyti stalo teniso stalai, azartiškai taksi sviedinukai ir renkasi žiūrovai.

Noreiša, ramiai išsėdėjęs pamoką, jaučiasi pertekęs energijos, ir, Alėjūnui pasiūlius, abu leidžiasi į kiemą, kur tuoj susidaro būrelis, atsiranda sviedinys, ir prasideda krepšinio rungtynės. Šaltis gnai bo nesigailėdamas, ir ledinis vėjas ūkauja, tačiau mokiniai nepaiso tai, ir netrukus jų veidai garuoja, kai prieina kūno kultūros mokytojas, populiariai vadinamas vyroku.

— Alėjūnai, eikit čia, — kviečia jis.

Metęs sviedinį, Alėjūnas ateina prie mokytojo. Susispiečia ir kiti aplink.

— Alėjūnai, naujieną tau pasakysiu. Adomėnas, mūsų krepšinio kapitonas, daugiau nebežais.

— Kas gi jam atsitiko?

— Paskutinė savaitė mūsų gimnazijoje, išvažiuoja į Panevėžį.

— Gaila, geriausias žaidėjas. Mes neturime kuo jį pakeisti, — skundžiasi Alėjūnas, kuris ne tik gerai buvo susižaidęs su Adomėnu, bet vertino ir jo nepaprastą vikrumą, neieškojimą asmeniškos garbės. Adomėno netekimas buvo skaudus smūgis visai gimnazijai, ir turėtasis pasitikėjimas savo pajėgumu kažkaip susvyravo.

— Atrodo, taip blogai nėra. Mes turime žaidėją, kuris nebuvo blogesnis už Adomėną ir kuris bus geras kapitonas.

R. SPALIS

— Kas?

Mokytojas šypsosi.

— Alėjūnas, kas gi kitas?

Smalsūs žvilgsniai nusekė Alėjūną, kuris kiek paraudęs stengėsi nusišypsoti džiaugsmą, kuris ir valdomas pražydo veide, nes tikrai didelė didelė garbė jį ištiko! Apsuptas besistumdantių gimnazistų, spaudė rankas vyresniesiems, o jaunesnieji nors iš tolo pasistiebdami stengėsi pažvelgti į gimnazijos naują žvaigždę ir pasididžiavimą.

— Na, sveikinu, — kalbėjo Noreiša, veddamas po ranka. — Mokytojas pastebėjo, kad krepšinyje esi padaręs didžiulę pažangą. Žinoma, ir tavo geras mokymasis nusvėrė. Puikus kapitonas būsi.

Jie jau kilo laiptais aukštyn, kai spintoje po stiklu prieš Alėjūną suspindėjo gimnazijos sporto trofėjai. Sidabrinės vazos, statulos, atminimo ženklai ir kitkas. Jaunuolis nenoromis stabtelėjo. Štai bus vienu tos didžiulės gimnazijos ratu ir jis, kuris savo sugebėjimu ir triūsų turės progos padidinti mylimos gimnazijos garbę, o koks tai saldus jausmas.

Ibėgęs klasėn, Noreiša visa gerkle šūktelėjo:

— Alėjūnas, krepšinio rinktinės kapitonas.

— Kas sakė? — suabejojo Lapeikis.

— Vyrokas tik ką patvirtino.

— Valio Alėjūnas! — pirmas atsigavo Mardosas, plodamas Alėjūnui per pečius. — Nepasiduok, broliuk, ba mausim kelnes.

— Blogai ar gerai žais, bet ta proga pamėtyti jį, — stvėrė Račkauskas už švarko, — Eikit čia.

Bent dešimt rankų nutvėrė jį, ir Alėjūnas nepasijuto išlėkęs į orą. Laimingas, kojomis pajutęs žemę, pasitraukė toliau, tvarkydamas išplėštą sagą. Aplinkui klegėjo, juokavo, niekas nesirūpino pamoka, nes turėjo būti malonumas — fizikos praktikos darbai. Pasiėmę sąsiuvinius, tuščiu kordoriu mi nukaukšėjo į didžiulį šviesų kabinetą.

Čia pat pasirodė ir mokytoja.

Mokiniai, gavę lapus su uždaviniais, juos trumpai pastudijavę, pradėjo kilti iš vietos ir, iš spintų apsirūpinę reikiamais įrankiais, pradėjo darbą. Jungė, matavo, svėrė, tarėsi tarpusavyje, klausinėjo mokytoją.

Tik Ruseckas tiek buvo prislėgtas dienos blogų pažymių, kad sunkiai prisivertė susikaupti ir vos viena akimi pažvelgė į savo darbo lapą, kai greta jo atsistojo Alėjūnas.

— Jei ne Lapeikis, būtumėm išsukę tave. Vis tas jo noras pasirodyti. Užsitarnavo nubaudžiamas.

— Šuniška nuotaika, ir nieko nenoriu daryti. Mat jį šimts tą Lapeikį, aš pats kaltas, — prisipažino.

Alėjūnas sėdo greta.

— Gerai, kad prisipažįsti, bet surūgęs nieko nepadarysi. Tu geriau namuose apie mokslą pagalvok. Kęstutį ar mane pakviesk į talką, o dabar nėra ko kabina nosį. Eime.

Tačiau Ruseckas tik pažvelgė į savo lapą, ruošdamasis dirbti. Dešimt minučių pasėdėjęs pakėlė galvą. Nors prislėgta nuotaika, bet, skaitęs visas pamokas, jutosi tiek pertekęs energijos, kad nenoromis nusekė Alėjūną, kuris, greit pradėjęs darbą ir gerokai jį pirmyn pavaręs, dabar pakilo ir, sukinėdamasis tarp staliukų, Noreišai užpūtė spiritinę lemputę, kur tasai virino savo termometrų. Kadangi liepsna degė žemai, dengiama indelio, sunku buvo pastebėti šunybę. Užkalbinęs Sutką, Alėjūnas koja išjungė Kačiulio akumuliatorių ir, beaiškindamąs Liesio lapo formulę, taip vikriai manipulavo, kad sujungė guminius vamzdžius Sutkaus ir Guntulio, kurie pradėjo stebėtis gaunamais rezultatais.

Sekdamas išdykėlį, Ruseckas jau nebegalėjo tverti ir, pasidavęs pagundai, pats atsistojo, kai jo dė-

R. SPALIS

mesį patraukė kitam kambaryje gulinti dėžė, pilna ledo. Paėmęs porą gabaliukų, grįžo atgal, įsimaišė į būrį čia pat prie Lapeikio, kuris susikaupęs triūsė, ir tam nematant, abu ledo gabalai įsmuko kišenėn. Ruseckas truktelėjo Alėjūną.

— Anam kambaryje ledas. Porą jau įdėjau Lapeikiui.

— Kad kiek atšaltų, geras vaistas, tuoj pakartosim dozę.

Abu draugai jau bendromis jėgomis krėtė pokštus. Kartais juos pagaudavo nesulaikomas juokas, tada sprukdavo prie savo stalų, lenkdamiesi prie sąsiuvinių, bijodami pažvelgti vienas į kitą. Apriė, kiek pastūmėję savo darbą, vėl keldavosi ir vėl krėtė pokštus, bet taip atsargiai, kad niekas jų neįtarė. Tačiau visas dėmesys buvo nukreptas į Lapeikį, kuriam jau kelintą kartą įdėjo ledo.

— Gal jau užtenka, — suabejojo Ruseckas.

— Dar porą gabaliukų.

— Kaip jums sekasi, Noreiša? — mokytoja atsiėjo greta.

— Tuoj užvirinsiu.

Mokytoja išėmė termometrą.

— Vos šiltas, tik 40 laipsnių.

Noreiša, netikėdamas savo akim, pasilenkė po apačia.

— Užgesusi lemputė, o aš ir nepastebėjau.

— Jūs dažniau sekite spiritines lemputes, — kreipėsi mokytoja į klasę, — nes skersvėjis užpučia.

— Tai tu, — kumštelėjo Ruseckas Alėjūną.

Abu draugai, atsisėdę greta, kibo į darbą iš pėties, karts nuo karto pakeldami galvas, sekdami savo pokšto rezultatus. Tada Alėjūnas bakstelėjo Ruseckui.

— Jau!

Grindyse buvo matyti šlapių batų pėdsakai.

— Ko jūs sprogstat, kas atsitiko? — pasilenkė Mardosas.

— O tu į grindis pasižiūrėk.

Mardosas pasižiūrėjo ir aiktelėjo.

— Sutkau, matai!

Sutkus čiupo Blinką.

— Tokio įvykio dar neprisimenu!

Pats Lapeikis, nieko neįtardamas, švaistėsi apie mokytoją, rodydamas jai savo darbą.

Pradžioje judėjo tik mokinių pečiai, vėliau nu-sviro galvos, ir pagaliau kilo neaiškus kutenantis garsas. Bet kai Kačiulis, sulaikydamas juoką, prisisėmė burnon vandens ir, neišlaikydamas, purkštelėjo, kikenimas pasidarė nebesulaikomas, ir, uždengę veidus, pasidėję galvas ant stalų, mokiniai, rodėsi, verkia. Kilo toks triukšmas, kurio jau negalima buvo nuslėpti.

Lapeikis apsižvalgęs pastebėjo, kad iš jo juokiamasi. Paraudęs negalėjo suprasti, kas atsitiko. Pirma, išsiėmęs nosinę, nusišnypštė, paskui žvigterėjo į veidrodį ir, vis labiau nerimdamas, pirmą kartą atsisėdo. Atsisėdęs tuojau pašoko su tokia baimė akyse, kad Alėjūnas su Rusecku beveik raitėsi po stalų, mirtinai kovodami su nešulaikomu isterišku juoku.

Kitų nuotaika buvo ne geresnė.

Mokytoja, nesusigaudydama, kas atsitiko, nedrįso paklausti, bet pirma smuktelėjo į kitą kambarį, iš kur, patikrinusi savo išorę, grįžo jau kovingai nusiteikusi.

Įeinančią pasitiko Lapeikis.

— Ponia mokytoja, galiu išeiti?

Žinodama, kad čia pat skambutis, kitu atveju jokiu būdu neišleistų, bet šį kartą bijojo gundyti likimą, tik linktelėjo:

— Prašau.

Durims užsidarius pasigirdo varpelis. Daugiau nesivaldydama, klasė prapliupo juokais. Staugė ašarodami, bejėgiai, rankomis susiėmę pilvus.

Lapeikis, visą pertrauką praleidęs tualete, kur,

prisiglaudęs prie radiatoriaus, džiovino kišenę ir kelnės, kurios nežmoniškai garavo, visomis išgalėmis laimino iškrėtusius pokštą, širdyje prisiekdamas šinteriopai atlyginti, kai prisiminė, kad lietuvių jį gali šaukti. Pamoka nebuvo sunki, ir trejetuką visad galėtų sulupti, bet, jausdamas pajėgų konkurentą, Noreišą, negalėjo rizikuoti, nes gautas silpnėsnis pažymys sumažintų jo galimybes likti pirmuoju mokiniu. Žūt būt reikėjo pakartoti pamoką, pasižiūrėti į knygą. Nebaigęs džiovintis, movė į klasę, bet tuoj pasigirdo pirmasis skambutis. Suerimęs skubėdamas vertė puslapius, bet vis nepataikė ir, žvilgtėrėjęs šen, žvilgtėrėjęs ten, pasijuto galvoje turįs tokį chaosą, kad net dėl trejetuko suabejojo.

— Nemoku šiandien pamokos, gal nešauks, — pasiskundė Sereika, mesdamas knygą. Lapeikiui tuojau nušvito ideja, ir negaišdamas jis atsisuko į klasę.

— Sunki pamoka, siūlau visos klasės vardu atsisakyti. Tegu dar kartą paaiškina.

Du ar trys, kurie nepasitikėjo mokėjimu, karštai pritarė.

— Atsisakyk, Lapeiki, visų vardu. Paremsim, kaip vienas.

Kiti, pagauti ant greitųjų, tylėjo, bet jau nebuvo laiko tartis, nes įžengė mokytojas. Mokytojui su tvarkius žurnalą, atsistojo Lapeikis.

— Pone mokytojau, visos klasės vardu atsisakau nuo pamokos. Prašytumėm dar kartą paaiškinti.

Jau nebejaunas, gerokai praplikęs, ilgus metus dėstęs mokytojas kiaurai pažino klasę ir, kiek šyptelėjęs, ramiai atsakė:

— Jūs, rodos, ne seniūnas. Neišmokot, Lapeiki, savo vardu ir atsisakykit. Sėskitės. — Ir nelaukdamas, kol kas susigaudys, kol parems Lapeikį, neleidžiančiu prieštarauti balsu pašaukė: — Noreiša.

Lietuvis kitapilietis

STASYS MINGAILA

Šiais metais žymi dalis lietuvių tremtinių, nukilusių į Jungtines Amerikos Valstybes, priima Amerikos pilietybę. Nemaža jų jau yra tapusių Jungtinių Amerikos Valstybių piliečiais, kurie laisva valia atsisakė Lietuvos pilietybės, nes Amerikoje gyvenančio svetimšalio niekas varu neverčia tapti Amerikos piliečiu.

Nusipilietinimo, tai yra Lietuvos pilietybės iškeitimo į kurios kitos valstybės pilietybę klausimas kils bei įvairiomis formomis, žiūrint vietos sąlygų, jau kyla ir į kitus žemynus benamiškumo nublokštiesiems lietuviams tremtiniam.

Svečion šalin nukilusiam lietuviui nusipilietinimo ir įsipilietinimo reikalas neturėtų atrodyti paprastas, nesudėtingas ir nesisiejęs su atsipareigojimais ir įsipareigojimais, nes:

1) įsipilietinimas kurioje nors šalyje atestuoja priesaikinį, laisva valia atliktą, įsipareigojimą tos šalies-vastybės tarnybai,

2) o tuo pačiu tatau reiškia laisvu apsisprendimu atliktą atsipareigojimą nuo turėtosios pilietybės — kalbamu atveju nuo Lietuvos pilietybės ir su ja susijusių Lietuvos piliečiui privalių pareigų ir deramų teisių.

Klaidu būtų manyti, kad lietuvis, atsisakęs Lietuvos pilietybės ir priėmęs kurios kitos valstybės pilietybę, praras lietuviškuosius bruožus ir atsiribos nuo lietuvybės, nerems lietuviškųjų reikalų ir jais nebesidomės. Bus tokių, kurie ir priėmę kitos valstybės pilietybę paliks susipratusiais lietuviais; nestigs, kurie atsisakymą Lietuvos pilietybės sies su atsisveikinimu su lietuvybe.

Tokių reiškinių pasitaikė ankstesnėje mūsų emi-

gracijoje, dabartinė vargu išliks išimtimi. Iki šiol, atrodo, dar niekam nebus pavykę padaryti operacijos, kuri nesukeltų skausmo.

Mes gi jau eilė metų esam negailestingai operuojami svetimų rankų. Nestinga atvejų, kada negailestingai svetimai rankai neprašytas bando patalkinti operuojamasis: — kad tik greičiau jam būtų užmigdytas tautinis jausmas...

Savos pilietybės atsisakymas ir priėmimas kitapilietybės yra lygus tautinei operacijai. Gi operacijos ne visos pasiseka. Dalis jų baigiasi mirtimi.

Įdomi šiuo, pačiu klausimu lietuvių naujųjų išeivių pažiūra:

1) Amerikoje, pavyzdžiui, nusipilietinimas (Lietuvos pilietybės atsisakymas, priimant Amerikos pilietybę) vyksta gana plačiu mastu ir daug rečiau pasitaiko susvyravimų: — neskubėti.

2) Vienas naujųjų lietuvių Amerikon imigravusių čekagiškis laikraštis, itin mėgstas pasisvaityti patriotiškumu, per savo skiltis davinėjo patarimus Amerikos pilietybei įgyti: — kas lygu skatinimui atsisakyti Lietuvos pilietybės.

3) Jei kartais, retais iš retųjų atvejais, anapus atlantinėje lietuviškoje spaudoje pasirodė straipsnis, kurio autorius bandė manyti, jog nereikėtų su įsipilietinimu skubėti, tai šitokie romantikai neilgai trukus susilaukė priešingo atgarsio, kurio motyvavimas suvedamas šitokion patrauklion ateities perspektyvon: — išlaisvintoji Lietuva ypač stigs žmonių ir maldaus, neklausdama, kas kokią pilietybę bus priėmęs, grįžti...

Tačiau šitos paguodos sumanytojai užmiršta pilietinės priesaikos kitam kraštui momentą.

Gali būti atvejų, kad kitapiliečiu tapęs lietuvis, ir geriausius norus turėdamas, negalės grįžti Lietuvon, jei tuo metu valstybė, suteikusi jam pilietybę, ras jį reikalingą savo uždaviniams. Tokiu atveju lietuvis kitapilietis kito pasirinkimo neturės.

* KNYGOS *

KAZIMIERAS BARĖNAS,
nuolatinis TREMTIES ben-
dradarbis, autorius Tremties
išleisto novelių rinkinio Gie-
dra visad grįžta, 1953 m. leid.
Žemiau pateikiamas K. Barėno
suvedimas į pažines su žy-
maus Amerikos lietuviu Va-
nagaičio biografija, V. Alanto
parašyta.

J. J. Bačiūnas-Bachunas šių metų pradžioje išlei-
do malonią dovaną — Vyt. Alanto redaguotą kny-
gą „Antanas Vanagaitis, jo gyvenimas ir veikla“. Be paties V. Alanto apie Vanagaitį knygoje rašo
dar J. Olšauskas, J. Žilevičius, V. Jakubėnas, A. Olis
ir B. K. Balutis. Pats pagrindinis ir didžiausias vi-
sos knygos darbas yra Vyt. Alanto. Kitų čia duo-

dama kiek prisiminimų, sentencijų (iš tų kitų rimčiausias darbas šalia Vyt. Alanto yra J. Žilevičiaus straipsnis apie A. Vanagaičio muziką), bet visa tai tik šiek tiek papildo pagrindinį, V. Alanto rašytąjį, biografinį darbą.

Biografui sunkus buvo darbas vien jau dėl to, kad Vanagaitis dalį, gal savo veiklai mažiau reikšmingą, gyvenimo praleido Lietuvoje, o kitą — Amerikoje. Net ir iš Vanagaičio veiklos Amerikoje nelengva surinkti visas smulkmenas, vis dėlto pats šis biografinis darbas — labai gražus įnašas į mūsų kultūros istoriją.

Senieji Amerikos lietuviai šį muziką, populiarių patriotą dainininką ir vaidintoją, populiaraus laikraščio MARGUČIO redaktorių ir leidėją, lietuviškų radijo valandėlių gerą organizatorių ir šiaip dar daugiadarbį visuomenininką pažįsta kur kas geriau, negu mes, Lietuvoje augę ir dabar tik atsidūrę už tėvynės sienų, kada Vanagaičio jau net gyvo nebėra (pirmieji tremtiniai jį bus užtikę Amerikoje dar gyvą ir tebedirbantį). Jis ten yra daug padaręs lietuvybei gyvai palaikyti. Daugumas mūsų apie Vanagaitį maža ką nežino, nors pažįsta jo komponuotus kai kuriuos populiarius dalykus (sakysim, savo metu labai populiarią jo komponuotą tautinę giesmę „Mes be Vilniaus nenurimsim“). Su šia biografija tad ateina gražios pažintys ir su pačiu kompozitorium, ir Vanagaitis atsistoja prieš mūsų akis toks, koks jis buvo, taigi didelis savo šakota veikla, nors šio gražaus darbo autorius, Vytautas Alantas, nesistengė gražinti, didinti, saldinti, palikdamas patiems žmogaus darbams kalbėti už žmogų.

Tikėkimės, kad šis darbas Amerikoje taip pat prisidės prie lietuvybės išlaikymo tuo, jog čia rodomas gyvenimas ir darbas to šakoto žmogaus, kurį lietuviai gerai pažinojo ir kuris dirbo lietuvybei išlaikyti. Kurie Vanagaičio nepažinojo, tai bus gražus indėlis lietuvybės istorijon.

Tremties pastogėje

* Nauja vaga. Šis TREMTIES numeris išeina gerokai pasivėlinęs ir pakitusios išvaizdos. Tatai įvyko nebe tam tikrų priežasčių. Vokietijoje, nors ir iš lengvo, brangstant pragyvenimui, kai kuriose darbo srityse keliama darbininkams atlyginimai. Gi brangstant darbo jėgai, pagrečiui brangsta šitos darbo jėgos gamyba. TREMTIS dėl šitų priežasčių buvo privesta prie apsisprendimo: — užsidaryti, ar ieškoti naujų kelių jos egzistencijai patikrinti. Ryžtasi žūt būt ir toliau ją išlaikyti. Įsigytos pačios kukliausios spausdinimo priemonės, kuriomis jau atspausdintas šis numeris

Dėl gerokai pavėluoto lietuviškais ženklais raidžių gavimo, dėl pradinių įsikūrimo sunkumų ir kitų kliuvinių TREMTIS negalėjo išeiti gegužės ir birželio mėnesiais. Įgalėjus įsikūrimo sunkumus, bus stengiamasi šitą pavėlavimą išlyginti, ypač rudeni išleidžiant stambesnės apimties numerius.

Persiuntimo į tolimesnes šalis patogumo motyvais formatas parinktas tolygus amerikiečių leidžiamam mėnraščiui „Reader's Digest“, kurio laida, to paties formato, išeina ir vokiečių kalba.

* Atsiprašymas. Eilė Bičiulių teiravosi dėl TREMTIES nesulaukimo. Deja, redaktorius, taip pat teturėdamas tik dvi rankas, ir nuo ankstauro ryto iki vėlaus vakaro užimtas rinkimo, spausdinimo, redagavimo ir kitais rūpeščiais, stigo ir laiko ir jėgų atsakyti į laiškus. Kartais stigo ir pinigų pašto ženklaus įgyti, nes vis randasi platintojų, kurie gerokai delsia atsiskaityti.

Dėl to čia atsiprašomi mieli Bičiuliai, tiek už dėl minėtų priežasčių kilusį TREMTIES uždelsimą, tiek už nesuradimą laiko atsakyti į visą eilę laiškų.

Simas Miglinas,
Tremties redaktorius.

Tremties leidiniai

V. Mykolaitis-Putinas

ALTORIŲ ŠEŠĖLY,

trijų dalių romanas, gvildenąs kunigo ir poeto pašaukimo problemą. TREMTIES išleistas vietoje knygoje. Laida išsisėmusi.

Ignas Šeinius

KUPRELIS,

klasikinė apysaka žinomojo mūsų rašytojo.

Vytautas Alantas

PRAGARO POŠVAISTĖS,

netolimą metą vaizduojąs romanas, susilaukęs didžiausio dėmesio.

R. Spalis

DIDŽIOSIOS ATGAILOS,

novelės, kuriose pulsuoja gyvas gyvenimas su gyvais žmonėmis.

Jurgis Savickis

ŠVENTOJI LIETUVA,

romanas. Iki šiol Jurgis Savickis mūsų literatūroje tebuvo žinomas kaip grakštus novelistas, tragiškus gyvenimo momentus vaizduojąs su šypsena. „Šventoji Lietuva“ yra pirmasis Savickio romanas, kuriame vaizduojama lietuviškos buities iškarpa caristi-

TREMTIES LEIDINIAI

nės verguvės metais. Ir romane Savickis sutinkamas su ta pačia šypsena, kaip ir novelėse.

R. Spalis

GATVĖS BERNIUKO NUOTYKIAI,
nepaprastos intrigos didžiulė apysaka
jaunimui ir senimui.

VINCO KUDIRKOS RAŠTAI,
žymiojo varpininko originalioji kūryba ir publicistika.
Spaudai paruošė Simas Miglinas.

Kazimieras Barėnas
GIEDRA VISAD GRĮŽTA,
lietuviškos buities novelės.

Spaudoje:

R. Spalio
ANT RIBOS,
vienos kartos istorijos antroji dalis.

Visi leidiniai įrašyti patvariuose drobės viršeliuose.

Adresas:

TREMTIS,
Memmingen,
Postfach 2,
Germany.

Pavergtoji Lietuva

LIETUVIŲ KANČIŲ LIUDININKAI

ELTA šiais metais eilėje numerių pateikė žinių apie lietuvių kančias sovietinėse Sibiro darbo stovyklose. Ten daug lietuvių sutiko vokiečių belaisviai. Jie, belaisviai, grįžusieji iš nelaisvės, papasakojo apie sunkią būtį sovietų darbo stovyklose esančių tremtinių. Neįsivaizduojamai sunkiose sąlygose tremtiniais tenka gyventi, sunkiai dirbti, kęsti šaltį ir alkį. Kai kuriose stovyklose žuvę daug lietuvių ir kitų tautybių tremtinių.

19 Nr. ELTA pateikia sovietų buvusio MVD pulkininko Gregorijaus Stepanovičiaus Burleckio parodymus Kersteno komisijai Muenchene. Burleckis pokariniiais metais dalyvavo karačių autonominės srities gyventojus perkeliančią į Aziją. Vėliau jis dalyvavo išvežimuose visų ingušų-čečėnų gyventojų, Krymo totorių, kalmykų.

Pagaliau Burleckis buvo pasiųstas Lietuvon.

Pagrindiniu jo uždaviniu buvo: — dalyvauti partizanų naikinimo akcijose. Lietuviai partizanai tuo metu okupantui kėlė nemaža susirūpinimo. Maskva siuntė specialius dalinius jiems naikinti. Kovos buvo sunkios. Okupantas panaudojo pačias žiauriausias priemones: — degino kaimus, nežmoniškai elgėsi su imtiniais partizanais, be įspėjimo šaudė į kiekvieną gyventoją, iš laukų ėjusį į namus, ar bandžiusį pasisąlinti nuo vykdomo teroro.

Vėliau lietuviai partizanai pakeitė taktiką. Jie atviro kovos vengė, tačiau jų esimas ir toliau paliko jaučiamas.

Okupantui nepavyko lietuvių pasipriešinimą palaužti.

Lietuvio meilė laisvei buvo paskatu Burleckio apsisprendimui: — jis nutraukė saitus su komunizmu ir taip pat pasirinko laisvę.

„Tamsta esi laukiamas...”

KVIEČIA GRĮŽTI Į LIETUVĄ

Lietuvos pavergėjui visą laiką nepatiko lietuvių pabėgėlių atsiradimas laisvame pasaulyje. Dėl to dėjo pastangų, kad jie būtų gražinti į Lietuvą.

Pakaks čia atsiminti vadinamąsias repatriacines komisijas, akciją per spaudą, per agentus ir t.t.

Ir šiandien jiems būtų patogiau, kad nė vieno lietuvių pabėgėlio nebūtų laisvame pasaulyje. Juk jie akivaizdžiausi liudininkai Lietuvos pavergimo ir joje sovietinės sistemos įvedimo.

Nepasiekę visuotino lietuvių pabėgėlių gražinimo, Lietuvos pavergėjai dar ir šiandien nerimsta. Štai neseniai Anglijoje buvo nustatytas sovietų agentų veikimas pabėgėlių bei tremtinių tarpe.

Atžymėtinas pastarojo meto atsitikimas su Berlyne gyvenančiu A. P-čiu. Pirmosios sovietų okupacijos metais A. P-tis su šeima repatriavo Vokietijon. Dar prieš karo pabaigą gavo Vokietijos pilietybę. Karui pasibaigus gyveno Dancige. Užėjus sovietams tuojau buvo suimtas ir 5 metus iškalintas. Paleistas savo šeimos nerado. Apsigyvenęs vakariniame Berlyne nuolat rašė laiškus į Lietuvą, teiraudamasis šeimos, bet atsakymo nesulaukė.

Pagaliau šių metų balandžio 27 d. pas A. P-tį atvyko Č. Čižauskas ir kvietė atsilankyti rytinin Berlynan pas Repatriacinės komisijos pirmininką A. Daugėlą.

A. P-čiui susvyravus dėl saugumo, Čižauskas perdavė A. Daugėlos laišką, kuriame pastarasis tvirtina, kad A. P-tį šeima kviečia grįžti Lietuvon. Ta proga pateikė tokio turinio šeimos laišką:

„Mes sveiki, viskuo patenkinti. Rašome tau trečią laišką, kodėl tu nieko nerašai?“

A. P-tį tiesiogiai nepasiekė nė vienas šeimos laiškas. Tik sovietų agentus rytiniame Berlyne...

Talka komunizmui

JONAS TYLA

Jungtinių Amerikos Valstybių senato sudaryta ypatinga komisija Saugumo Klausimams surinko duomenis apie komunistų skaičių įvairiose valstybėse ir juos paskelbė šių metų kovo mėnesį. Tie skaičiai rodo, kad komunistų esama didžiumoje valstybių. Tačiau šalyse, kur komunistų partija nėra uždrausta, balsavimų metu už komunistus dažniausiai balsuojama kur kas daugiau, negu esama ten komunistų. Tatai kaip tik kalba, jog dalis vietinių gyventojų dar nepakankamai komunizmą pažįsta, ir dėl to nepažinimo komunizmui reiškia simpatijų. Tikslai komunistų visur tie patys: - jie yra aklų Kremliaus direktyvų vykdytoju. Pateikiamieji skaičiai rodo komunistų skaičių įvairiose valstybėse. Pirmosios skaitlinės rodo komunistų narių skaičių, antrosios — kiek komunistai gauna balsų vykstančių rinkimų metu:

	komunistų:	jiems balsuotojų:
Anglijoj	34 801	0,07 proc.
Kanadoj	10 000	32 623
Australijoj	6 000	45 759
Islandijoj	950	—
Danijoj	16 000	93 706
Norvegijoj	7 500	82 882
Švedijoj	30 000	167 295
Suomijoj	40 000	432 295
Albanijoj	44 418	626 005
Bulgarijoj	500 000	4 954 795
Lenkijoj	1 130 000	15 459 849
Rumunijoj	720 000	102 333 369
Čekoslovak.	1 977 433	6 429 000
Vengrijoj	1 000 000	6 256 653
Rusijoj	6 882 145	100 proc.

	komunistų:	jiems balsuotojų:
Jugoslavijoje	779 382	95,7 proc.
Šveicarijoje	8 000	30 000
Austrijoje	60 000	228 228
Vak. Vokietijoje	130 000	607 413
Olandijoje	33 000	328 571
Luxemburge	500	3 proc.
Prancūzijoje	450 000	4 926 530
Italijoje	2 130 000	6 120 709
Graikijoje	20 000	176 679
Ispanijoje	10 000	—
Izraelij	3 700	27 300
Indijoje	30 000	4 712 009
Japonijoje	80 000	896 733
Brazlijoje	130 000	—
Argentinoje	40 000	—
Venecueloje	27 000	—

Ir t.t.

Ir t.t.

Šią sąrašą būtų galima dar gerokai pratęsti. Ir vis su panašiu vaizdu.

Duoti pakankamai iškalbingi pavyzdžiai.

Pateiktieji skaičiai byloja, jog vyraujančioje didžiumoje Europos valstybių pasitarnaujama komunizmui. Ką bekalbėti apie Azijos arba Afrikos žemyno eilę tautų. Yra nesąmoningai talkinančių Maskvai. Dėl nuolatinio skurdo, dėl nesupratingos koloninės politikos.

Jei kai kuriose pateiktojo sąrašo valstybėse tenurodytas vietos komunistų skaičius (apytikrus), bet nėra (brūkšnys) duomenų, kiek toje valstybėje vykstančių balsavimų metu balsuojama už komunistus, tatau nereikia, kad ten nesirastų komunistams simpatikų. Gal būtų nemažiau, negu eilėje kitų šalių. Tose valstybėse (be už komunistus balsavimo duomenų) komunistų partija uždrausta.

Ateitis parodys šito talkinimo žala.

SKEVELDROS

ARVYDAS RIGMANTAS

Būdingi straipsniai

„Dirva“ pateikė šitaip įvardintą straipsnį: „Kiekvienoje varškėje yra musių.“

Redaktorius B. Gaidžiūnas, atsimenu, Lietuvoje buvo nuolatinis Pienocentro lankytoju. Kartais ir aš užsukdavau Pienocentran. Ir vis rasdavau Gaidžiūną, bevalgantį varškę.

Matomai tada musių varškėje nebuvo.

Greičiausiai musės aptinkamos kiekvienoje Clevelendo varškėje.

Dėl to darosi suprantamas kalbamo straipsnio „Dirvoj“ pasirodymas: — dėl Clevelendo musių.

*

Nusibasčiusi Čikagon „Laisvoji Lietuva“ atspausdino tokį straipsnį: — „Šaunam, bet pro šalį“.

Saudymas pro šalį, kaip jau iš seno yra žinoma, atestuoja šaulio netaiklumą. Žmogus nori medėju būti, bet visad nesiseka ir gana.

Žmonės senais gerais laikais netaikliusius vadino neturinčiais laimikio ir sakydavo:

„Geriau anas kuo rimtesniu užsiimtų, vietoj pro šikšnele šaudęs...“

Komunizmo atsiradimo kaltininkai...

„Man rodos, kad kiekvienas katalikas, eidamas pro šalį, turėtų nukelti kepurę komunistui, nes jis yra kaltas, kad tas žmogus yra komunistas“.

Šitaip argentinieškyje „Laika“ (Nr. 111) samprotauja vienas katalikas, sugriaudamas ligšiolinius Maceinos tvirtinimus, jog katalikiškasis kelias veda į Romą, o nekatalikiškasis — į Maskvą...

 VENTOS LEIDINIŲ KATALOGAS

1. P. Skardžius, Lietuvių kalbos vadovas, 20 DM.
2. A. Maceina, Didysis Inkvizitorius, 221 p., 4 DM.
3. A. Maceina, Jobo drama, 240 psl., kaina 5 DM.
4. P. Gaidamavičius, Išblokštasis žmogus, 6 DM.
5. A. Vaičiulaitis, Valentina, 144 p., kaina 4,5 DM.
6. A. Baronas, Žvaigždės ir vėjai, 240 psl., 5 DM.
7. A. Sabaliauskas, Nuo Imsrės iki Orinoko, 7 DM.
8. J. Petraitis, Kaip jie mus sušaudė, 220 p., 4,5 DM.
9. P. Naujokaitis, Lietuvių literatūra, 316 p., 8 DM.
10. V. Jonikas, Pakeleiviai, 112 psl., kaina 8 DM.
11. V. Jonikas, Sielvarto raudos, 60 psl., 3 DM.
12. V. Jonikas, Brangmens, 60 psl., kaina 3 DM.
13. K. Grigaitytė, Paslaptis, 80 psl., kaina 3 DM.
14. A. Tulauskaitė, Po svetimu dangum, 60 p., 3 DM.
15. P. Andriušis, Vabalų vestuvės, 60 p., 3 DM.

Naujausi leidiniai

16. A. Tyruolis, Laukų liepsnos, sonetai, 45 psl., ant labai gero popieriaus, dail. P. Osmolskio dviejų spalvų viršelis ir iliustracijos, 3 DM.
17. J. Kėkštas, Etapai, poezija 1933-53 m., 142 p., ant labai gero popieriaus, įrišta į gražius ir patvarius drobės viršelius, dail. K. Janulio dviejų spalvų aplankas, kaina 8 DM.
18. J. Jankus, Namas geroj gatvėj, romanas, 267 p., ant labai gero popieriaus, įrišta į gražius ir patvarius drobės viršelius, dail. A. Bielskio trijų spalvų aplankas, kaina 12 DM.

Baigiama A. Vaičiulaičio Pasakojimai, novelės, ca 300 psl., su Prof. J. Brazaičio įvadu, drobėje, dail. T. Valiaus aplankas, kaina 12 DM.

Ventoj gaunama L. Enciklopedija. Tomas 31,5 DM.

Europos ir P. Amerikos šalyse gyveną tautiečiai šiuos leidinius gali įsigyti augščiau nurodytomis kainomis, atsiskaitydami tarptautiniais pašto kuponais. Kuponas lygus 30 pfenigų. Kitose šalyse gyveną tautiečiai šių leidinių reikalu kreipiasi į vietos platinintojus.

Visais reikalais kreiptis: Jonas Rimeikis,
(13b) Schongau,
Postfach 41, Germany.

Pranešima

Pasaulis vaizduose

Sekantis TREMTIES numeris išeis rugpiūčio pabaigoje. Juo pradedant įvedamas skyrius „Pasaulis vaizduose“.

Spausdinamas R. Spalio veikalas

TREMTIES išleidžiamas rašytojo R. Spalio veikalas ANT RIBOS jau spausdinamas ir šį rudenį pasieks lietuviškosios spaudos mylėtojus.

Numatytą išleisti GINTARŲ klausimu bus pasisakyta artimoje ateityje, išryškėjus kai kuriems klausimams.

Vokiškai-lietuviškas žodynas

(V. Gailius, Deutsch-Litauisches Wörterbuch)

J. Schreiber

Verlagsbuchhandlung

(14a) Esslingen (Neckar)

Germany

Kaina Vokietijoje: 10 DM (priskaitant prisiuntimo išlaidas). Užsisakyti galima tiksliai aukščiau nurodytoje firmoje, reikalaujant prisiųsti leidinį apdėtu mokesčiu (per Nachnahme).

Kaina ne Vokietijoje: 3 am. doleriai (arba jų ekvivalentas). Iš užsienio pinigų reikia siųsti iš anksto aukščiau nurodytos firmos adresu.